

SOPOTNIK – FUTAMOK

Köröskörül sötétség / Az ember lelkét elönti a kétség,
Heltai Jenő

Két szép emlékü szellem-mesteremhez, Heltai Jenőhöz és Kosztolányi Dezsőhöz fordultam e kis írást megelőzően. Heltaitól a *Kis panteon* szolgált útmutatóul, míg Kosztolányi az *Egy ég alatt* című portrékötetével címkézte fel írásom. Egy kicsit bajban vagyok viszont, mert ez a két bemutató kötet olvasótáborral számol, amelynek tagjai ráadásul nem az irodalmi életből állnak össze. Nem állítom, hogy a néhány évtizeddel ezelőtti és az azt megelőző időszakban nagyobb olvasói érdeklődés lett volna a megjelenő szép-irodalmi művek iránt, manapság is érvényes állítással szolgál ehhez a *Kelet népe* 1938. júniusi számában közölt Veres Péter-írás egyik szomorú mondata. „Bármerre forduljon meg az ember: vasúton, villamoson, erdőben, strandon, sétatéren, vagy külterki szemétdombon, mindenütt olvasnak, de sehol sem irodalmat olvasnak.” Miért az idézet, és egyáltalán, hogyan kerül ide mindez, milyen mentség szolgáltatába kíván állni ez a bevezető szöveg? Sopotnik Zoltán az irodalomban jártas, az irodalmat művelő, alakító (el-szenvedő) emberek előtt korántsem ismeretlen, azonban akkora olvasói tábort még egy olyan jelentős folyóirat sem tudhat maga mögött, mint a Kalligram, hogy a benne közölt mindegyik írás szélesebb érdeklődést váltson ki az irodalmat csak figyelgető emberek között. Kétségeimtől eltekintve veszem a bátorságot, és néhány leütésben írnék itt a magam vázlatos és esetleges módján Sopotnik Zoltánról és az ő költészetéről valamit.

Portréről van szó tehát, nem irodalomtörténeti diskurzusról, egy pálya pontjainak lehetséges kijelöléséről. Firkálás a javából, a tatabányai gengszterről, aki súlyában Heltai Jenő fele, nézésében Federico Fellini. Zömök, tekintélyes test, okos, intelligens fej, olyan, mint a versei. A versekben végződik a test, vagy fordítva, a test végződik a versekben: örök rejtély.

Tatabányán soha nem jártam. Amennyire tudom, soha nem is fogok. Még nem. Majd nem. Elképzelem annál több van róla. Termékeny lehet a talaj arrafelé, Jász Attila, Pollágh Péter, Sopotnik Zoltán egyengette kavicsos út, gyönyörű, kellemes tájak szavakból és mondatokból. Ahol már legalább három, ráadásul jó költő megfordul, érdemes ellátogatni oda. Költőnk eredetileg Salgótarjánban született, Pécssett járt egyetemre, jelenleg családjával együtt Tatabányán él. Ennyi információ életrajzi adatnak is sok, nem is beszélek hát róla többet.

Ilленék most érvényes megállapítások sorozatát tennem. Ilленék. Milyen költészetet rejt magában a három kötet, Sopotnik összes műve? Az első, a 2003-ban a Kortárs Kiadónál megjelentetett *Krokodil* eléggé ragadozó és szűrös versek gyűjteménye. Ezzel a kötettel én későn, 2005-ben, tizenkilenc évesen találkoztam. Nem értettem. Rosszul közelítettem hozzá. A könyv úgy segített, hogy nem segíthetett. Elolvastam sokszor, félretettem, elővettem újra, félreértettem, újból nem érttem. Aztán valahogyan megint a kezembe került. A *Krokodil* érdekes mutató, a személyesség területéről kíváncsult, mar-

káns „lírai én” szólal meg egy kis iróniával, punk zenével, precízióval a fején. Emlékszem, a farmerzsebbe sülyesztve hordtam, nem sokat ért, majdnem leharapta a fejem. Kevés olyan verseskötet van, ami az első verstől az utolsóig az izgalom bővületében tart, nem enged a szöveggháló szorításából. A *Krokodil* méltán tartozik ide. Nem nyújt kapaszkodót, nem nyújt a nyelven kívül, azt cibálja, beszélgeti, beszélget vele, beszélget róla. Próza és markáns, élvezetes, hullőke-reskedők és állatidomárok kedvence. Itt ténylegesen történnek a versek, akció van, horrorisztikus mésszel betapasztott versfal vet fényt az olvasó hunyorgó szemébe. A vers fogalmának újraértelmezése, elbizonytalanítása, szimbólumváltások sorozata a *Krokodil* fő sodrásiránya. A kötet hagyományszálai nem mesze, a kilencvenes évek kialakuló irodalmáig nyúlnak vissza, Kemény István, Térey János, Poós Zoltán versbeszédéig, emellett tudatos átfedés van közte és Pollágh Péter, k.kabai lóránt lírafelfogása között. A *Futóalbum*nál ez a hagyomány egykori minta lesz csupán, egy önálló, erős, határozott versbeszéd kialakulásának konkrét előzménye.

A második Sopotnik-kötet, *Az őszinteség közepe*, nem vált a kedvencemmé, az irodalmiság, az irodalom mint téma, alapanyag, probléma, gúny megjátszása, átjátszása valahol túl direkt, túl konkrét elhatározásnak tűnt, a versek ennek az elhatározásnak a mély árkába estek és veszték el. A kötet helyenként idegesítő, bármennyire is tudom, hogy mindez a rájátszásról, az (ön)gúny keserédes forgatókönyvről, az irodalmi életben lézengő emberformába öntéséről, egy „lírai én” gondolköreiből ad számot. Egy nemrég megjelent interjúban nyilatkozta a költő az alábbiakat.

– Mit mondanál annak, aki úgy dönt, hogy ő is az íráshoz nyúl?

– Ha karriert szeretne: haverkodjon sokat meghatározó írókkal, költőkkel, kritikusokkal, egyetemi tanszékvezetőkkel, hívja meg őket minél több italra, adjon nekik mindenben igazat, hívja őket mesternek, tanulja meg kívülről a könyveiket, járjon fel a lakásukra szemináriumokra, sose mondja ki, amit éppen gondol, sose írja le, amit éppen gondol, mindig az erő felé mozduljon, legyen istene a többségi vélemény, és néha írjon, de az nem is annyira fontos. Ezek nekem nem mentek soha. A cinizmus az én oldalam.

A kötet helyenként az itt említett karrierista egyénről lerántott lepel után maradt póre test didergésén, pírulásán ironizál, nyugodtan odaírhatta volna a szerző a főcím alá, hogy karrieristáknak és irodalmi szerencselovagoknak kötelező: tankönyv, vágatlanul. Beismerem, ezeket a fricskákat a könyvben kifejezetten élveztem. Meglepő módon több kapcsolódási pont van az első és a harmadik Sopotnik-könyv, mint az első és a második, vagy a második és a harmadik könyv között. *Az őszinteség közepe* ötletes kísérlet, és mint ötlet remek, de esztétikai szempontból, egy-két verstől eltekintve, egy-két sortól („melyik legyenek: költő vagy ember”) nem vált élménnyemmé.

Nem folytatom, mert *Az őszinteség közepe* nem a barátom. Annál inkább a harmadiknak megjelent kitűnő könyv, a *Futóalbum*, Sopotnik legjobb munkája, egyben a fiatal kortárs magyar irodalom jelentős, kimagasló, egyenletes színvonalú teljesítménye. A verseket rendező mitologikus megjelenítés, a halott testvér emlékezete, megidézése, a bűvös hatást kiváltó lakótelep, mint Kafka *Kastély*a világít a papíron keresztül, a rövid, egy futó lélegzetéhez igazodó versmondatok mind azt bizonyítják, hogy ez a költészet mostantól irodalomtörténeti jelentőségű érvényt fog szerezni magának. Varga Lajos Márton *Népszabadság*ban publikált kritikájának zárómondatában olvashatjuk a következőt. „Csordulásig telt, erős, kiegyensúlyozott kötet. Nem csak anyagában megragadó. Formaadó hatalma se akármilyen. Azaz: költő jelent meg az irodalomban.” Sopotnik, előző két kötetét felülírva (nem azt mondom, hogy megtagadva) egy teljesen új beszédmód kialakításával új, senki máshoz nem fogható nyelvet teremtett. A *Futóalbum* misztikus, meszerű, néhol egy horrorfilm hangulathullámaiból táplálkozó szörny-versek gyűjteménye, utóbbi szóhasználat a végletekig pozitív előjellel értendő. Mert tulajdonképp azok: szörny-versek, az olvasó bekebelezői, magukkal ragadói, olvasásuk egy félhomályos szobában vagy egy lakótelepi ház tizedik emeletén, borult, fenyegető ég alatt nem ajánlatos. Sopotnik első két kötete a nyelvet és a nyelv lehetőségei tartogatta esendőségeket problematizálta, míg a *Futóalbum* versei a nyelvi kérdéseken túl egy történetet foglalnak magukban. Regényalbum, kötetlen formájú verses regény, bár a halálpontos, fegyelmezett mondatok már-már nagyobb kötöttséget követelnek maguknak, mint egy szonett vagy egy Anyegin-strófa. Sopotnik zenész múltja itt köszön vissza a legerőteljesebben. Döbbenetes ritmus, szakadozott, töredékes, ijesztő. Akárhogyan alakul a későbbiekben ez a költészet, a *Futóalbum* örökös olvasói és szerzői visszatérést kíván, mintegy követel; megjelenését fordulópontként kell tekintenünk a Sopotnik-lírában. „A tónál most erősen lehet / érezni a szívzsgot. (A közöset / is.) Erősebben tükrözi vissza / most a víz az érzéseket. – Az / angyal ereje meg

mintha kis / időre elpárolgott volna. Ez / megnyugtató, mint egy ünnep.”

Ez a költészet fejlett, nem épp ábrándozó természetű, gondolkodó olvasót igényel, olyat, aki nem ragaszkodik a jól bevált, hagyományos versmegközelítéshez, aki tud *másképp* olvasni, mellesleg nem gondolja, hogy a hajdan használt fogalmak a mai nyelvre és lírára eredeti állapotukban alkalmazhatók. Közhelyszerű megfogalmazásnak tűnhet, de az egyes internetes fórumokon a fiatal magyar költészetrel, köztük Sopotnik Zoltán írásaival szemben támasztott ellenszenv, elutasító magatartás valahol ebből a nyilvánvaló közhelyből eredeztethető. A képtelenség a radikálisabb versbeszéd megjelenésének elfogadására. Megerősítem, a Sopotnik-költészet okos és figyelmes, bátor, gondolkodó olvasóval tud egyedül párbeszédet kialakítani. Akik beleszagadtak a dalba, a cirádás mondatokba, puncsköltészetekbe, ne olvassák. Nem lenne szép álmuk utána. A jó költészet megedzi az embert. Az agyát. A szívét. Mint a végzetes olajfolt a ruhákba, ivódik bele a hétköznapi nyelvhasználatba, *meგრagyog* a nyelven a költészet foltja. A színe és visszája. „Szerintem csak fontos / szeretett volna lenni. / Fontos szeretet.” Ilyen sorokért érdemes és kell Sopotnikot olvasni.

Sopotnikhoz válogatott zene illik. Egy kis Requiem, Bruckner kilencedik szimfóniájának vizespoharában

feloldva, majd John Coltrane játékaival megédesítve. Nem magyar városokon átrobogó vonat széttárt függönyű fülkéjében, az ülés meleg párnájához simuló háttal, hófehér ingben, finom anyagú zakóban érdemes a három könyvet elővonnunk, mert a végén leszállnak a könyvek a következő állomáson. Repülőről zuhanás alatt, világvége előtt néhány perccel, rendőrségi kihallgatás során, Jimi Hendrix szellemidézése közben annál jobb, ha kéznél van.

Természetesen mellékes, de nekem fontos az a tény, hogy Sopotnik Zoltánnal soha nem találkoztam személyesen. Láttam három éve egy felolvasáson, közös szobában aludtunk a Tokaji Írótaborban, köszönés nélkül elmentünk egymás mellett a szigligeti alkotóház lépcsőjén, olvastuk egymást, váltottunk néhány e-mailt, egyik legjobb barátja az én egyik legjobb barátom. A sűrű irodalmi életben ez a nem-találkozás rendkívül tetszik, boldogan veszem tudomásul, mert a személyes kommunikáció csődje, a közvetlen beszélgetés létrejöttének lehetetlensége rejtőzik benne, meghagyva, hogy az irodalmon, a betűn, az írásos nyelven anélkül alakítsunk ki kapcsolatot egymással, hogy egymás arcfelületével, hangjával, gesztusaival közelebbről megismerkednénk.

Sopotnik Zoltán költő és rock and roll. Harminchét éves. Szerintem nem tud róla. Kérek mindenkit, véletlenül se mondja el neki. ■ ■ ■

Ayhan Gökhan (Budapest, 1986): nő, Zuglóban él. Versek, „újságreceziókat” ír. Első verseskötete a József Attila Körnél jelent meg 2010-ben, *Fotelapa* címmel. Kedvenc írói Kosztolányi Dezső, Heltai Jenő és Lakatos Menyhért.

